

TEMAINDLEDNING: Kunst, politik og pædagogik

**Temareaktionen, Marta Padovan-Özdemir
og Søren Langager**

Gennem årene har DpT haft flere temaer om kunst og æstetisk arbejde i pædagogisk praksis. I 1999 med ”Æstetik, kunst og pædagogik” (DpT nr. 4/1999) og ti år senere med temaet ”Æstetik” (DpT nr. 2/2010). I disse temanumre var fokus især på spørgsmålet om æstetikens generelle betydning for pædagogisk praksis, samt en problematisering af æstetikens tilsyneladende (politiske) nedprioritering i samme praksis. I dette temanummer zoomer vi ind på den aktivistiske dimension af kunst-baserede pædagogiske interventioner og praksis. Hvilke følelser, erkendelser, ideologier og politiske mobiliseringer er på spil? Hvilke muligheder for at fortolke, performe og beskue verden og livet faciliteres af æstetisk-kunstnerisk pædagogik, og hvilke sociale forandringsprocesser rummes heri?

Politiske filosoffer som Chantal Mouffe og Jacques Rancière har pointeret kunstens potentiale og plads i sociale forandringsprojekter. Men de repræsenterer forskellige tilgange til kunstens politiske og pædagogiske potentiale. Mouffe (2013) argumenterer for, at siden al kunst er politisk, så vidt at den udgør en symbolsk organisering af sociale relationer, kan kunsten bruges som de undertryktes redskab i kampen mod hegemoniet. Rancière (2010) kritiserer denne ”utilitaristiske pædagogisering” af kunsten, idet kunsten på denne måde får amputeret sit dekonstruerende og forstyrrende potentiale, som er forudsætningen for social forandring. Hvad sker der således, når kunsten arbejder i en fremmed sags (pædagogikkens) tjeneste – eller omvendt? Og i kulissen rumsterer Theodor W. Adorno med sin livslange interesse for æstetik og kunstens autonomi.

Med andre ord har vi med dette temanummer ønsket at lukke op for diskussionen af og erfaringerne med, hvilke dynamikker mødet mellem det pædagogiske, kunstneriske og politiske sætter gang i. I forlængelse heraf har vi ønsket bidrag, der beskæftiger sig med kunstneriske metoder i pædagogisk forskning, og hvordan forskningsinteresser komplicerer kunst-baseret pædagogiks politiske ambitioner og sociale forandringspotentiale (Johansen 2002; Myong 2018).

Temaet rummer fire længere artikler, et bidrag til DpT’s *Glemmebogen* og et kort essay.

I artiklen *ARTografiske fortællinger*, skrevet af Lisbeth Haastrup, Mette Berndsen og Irene Ucini Jørgensen, kastes læseren ind i pædagogiske situationer, hvor radikalt anderledes dannelsesprocesser finder sted. Inspireret af ARTografien som en metodologi til at forme, forstå og beskrive processer med Art, Research og Teaching, giver artiklen via en nyudviklet model et bud på, hvordan videnformer, der ofte er adskilte i uddannelser og positioner, netop i pædagogiske sammenhænge gennem kunstneriske og æstetiske processer kan skabe samspil, udfordre alle til nye erkendelser af såvel ligheder som forskelle og åbne for dannelsesprocesser, der fører helt andre steder hen end forventet.

Artiklen følges op af Marta Padovan-Özdemirs *Kunst og pædagogik i et postmigrationssamfund*. Her rejses blandt andet spørgsmålet, hvilket pædagogisk projekt, der tegner sig, når kunstnere "giver stemme til" mennesker med flygtninge- og indvandrerbaggrund, og hvordan en sådan kurateret stemmeføring kan forstås som en pædagogisk intervention i et postmigrationssamfund. Artiklen indledes med en teoretisk afsøgning og diskussion af kunstens pædagogiske potentiale, og hvorledes dette potentiale lader sig udfolde i et postmigrationsperspektiv. Denne teoretiske afsøgning danner ramme for den følgende analytiske diskussion af kunstprojektet 100% FREMMED?

Den tredje artikel er "*Hvem er jeg?*" - en undersøgelse af kunstens betydning for identitetsudviklingen hos udsatte unge. Den er skrevet af Mette Rold, Mostafa Yamil og Thomas Bille og tager afsæt i et empirisk materiale fra et forsknings- og udviklingsprojekt i pædagoguddannelsen. Artiklen udforsker kunstens og kulturens potentiale i forhold til styrkelse af udsatte unges personlige identitetsudvikling og livsduelighed, der peger fremad mod videre uddannelses- og arbejdsliv. Kunsten sættes i spil som aktivistiske interventioner i en social praksis med henblik på transformativ læring i tæt samspil med Art-Based-Research (ABR) som undersøgelsesdesign.

Hvordan kan kunst fremme demokratisk dannelse i skolen? Det er et af de spørgsmål, der stilles i artiklen *Demokratisk dannelse - mellem kunst og pædagogik*. Den er skrevet af Bennyé D. Austring og Mikkel Snorre Wilms Boysen, og giver bud på et forskningsbaseret svar på dette spørgsmål og undersøger problemer og gevinster ved at åbne for trafikken mellem kunst og pædagogik – begge veje. Undersøgelsen tager udgangspunkt i EU-projektet Reach Out, og analyserer og diskuterer kunstneres og elevers interaktioner i en række cases med afsæt i Ranciéres og Biestas filosofiske teorier. Studiet peger på, at kunstnerne formår at skabe et læringsmiljø, hvor aktiviteter med æstetiske formsprog synes sammenvævet med demokrati-relaterede dannelsesmål.

Temareaktionens ambition om at accentuere og undersøge det politiske i krydsfeltet mellem kunsten og pædagogikken forstået som politisk emancipation og kritik af undertrykkelse er ikke blevet så dominerende et perspektiv i de indsendte artikler. Marta Padovan-Özdemirs bidrag udgør undtagelsen,

idet hun teoretisk såvel som empirisk undersøger kunstens pædagogiske forandringspotentiale og samfundskritiske aspirationer i en migrationskontekst. Anderledes, men med visse af de samme teoretiske inspirationskilder, undersøger Benny D. Austring og Mikkel Snorre Wilms Boysen, hvordan krydsninger af kunst og pædagogik begrænser eller åbner op for demokratisk dannelse af elever i forskellige nationale skole-kontekster. Her træder forholdet mellem individ og fællesskab frem som et centralt omdrejningspunkt for såvel kunstnere som lærere. Samme optagethed af individet og gruppen finder vi i Mette Rold, Mostafa Yamil og Thomas Billes bidrag, der på mikroplan studerer, hvordan kunstaktivistiske interventioner i social praksis, kan styrke udsatte unges identitetsudvikling og livsduelighed – samtidig med at de udvikler nye fortolkninger af lokal kulturarv.

Idet temaredaktionen har opfordret bidragsyderne til at eksperimentere med formidlingen af deres forskning og erfaring fx gennem illustrationer, videolink, poetiserede fremstillinger og/eller genrekombinationer, ser vi også bidrag, hvor kunsten arbejder i den pædagogiske *forsknings* tjeneste. Dette kommer til udtryk i Rold, Yamil og Billes bidrag, hvor kunstneriske processer muliggør flydende rolleskift mellem de udsatte unge og forskerne. I samme ånd, men i mere radikal form, præsenterer Lisbeth Haastrup, Mette Berndsen og Irene Ucini Jørgensen i deres artikel en kunstintegreret forskningsmetodologi, som åbner for radikalt anderledes erkendelsesformer.

Efter de fire artikler slutter vi temaet af med *Pædagogikkens glemmebog* og et kortere essay.

For et par år siden introducerede DpT serien *Pædagogikkens glemmebog* med genoptryk af mindre udvalgte dele af centrale værker af ældre dato, der kommenteres og sættes i nutidigt perspektiv. Det er hvad Simon Nørgaard Iversen gør i *Kunst som negation: om Adornos Æstetisk teori.* "Ästhetische Theorie" udkom første gang i 1970, og er Theodor W. Adornos hovedværk om æstetik og kunst og dennes relation til menneskets emancipation. I år er det 50 år siden værket udkom, og dermed er det meget passende at gøre en lille status over værkets nutidige relevans.

... og så har vi valgt at sætte en lille krølle på temaet. DpT går i gang med at lægge samtlige numre af tidsskriftet fra 1970'erne og frem ind på vores hjemmeside i digital form, så der kan søges på artikler og emner og downloades fuldtekstartikler. I den anledning har vi i 2020 temaet valgt at supplere med et essay - *Dobbelte spor. Socialpædagogik, kunst og æstetik* - skrevet af Søren Langager til temaet "Æstetik, kunst og pædagogik" i 1999. Det hører på ingen måde til i kategorien *Glemmebogen*, men kan muligvis inspirere læsere til overvejelser over, om nogle grundproblematikker omkring kunst i pædagogikkens tjeneste i dag er meget anderledes end for tyve år siden.

Således håber vi, at temanummeret vil være med til at inspirere yderligere diskussion og eksperimenteren i den pædagogiske praksis såvel som forskning, der med kunsten som forstyrrelse, redskab eller følgesvend kan skabe nye og anderledes erkendelses- og udviklingsmuligheder samt måske bringe det politiske og samfundsorienterede i forgrunden af pædagogisk praksis såvel som forskning.

Referencer

- Johansen, L. V. (2002). Sympatisk etnografi eller solidarisk kritik? *Tidsskriftet Antropologi*, (45), 15–28.
- Mouffe, C. (2013). *Agonistics: Thinking the world politically*. London; New York: Verso.
- Myong, L. (2018). Et laboratorium for de uidentificerbare og fremmede objekter: Om UFOlabs bidrag til at udforme en adoptionskritisk epistemologi. *Kunst og Kultur*, 101(03), 186–204.
- Rancière, J. (2010). *Dissensus: On politics and aesthetics*. London; New York: Continuum. Mouffe, C. (2013). *Agonistics: Thinking the world politically*. London; New York: Verso.